

Inspiratsioon kunstis ja meditsiinis

Tiina Rekand – Norra neuroliteaarne klubi

1932. aastal valmis lõplik variant Eduard Viiralti teosest „Põrgu”. See pilt on mu kirjutuslaua kõrval nii lõõgastumiseks kui ka mõtisklemiseks, kuidas võis Viiralt kujutleda seda pilti enne, kui ta oli tööd alustanud. Kuidas näha kõiki neid kujundeid korraga ühes pildis? Sellistes kujundites võib olla palju juhuslikku, aga midagi pidi olema ka määratud. On teada, et „Põrgu” ei valminud ühekorraga, vaid mitmeaastase töö tulemusena. Esimene variant „Põrgust” valmis 1930. aastal ja sel oli kujutatud tunduvalt vähem figuure kui viimasel. Mis oli selle meistriteose katalüsaatoriks? Kindlasti keskkonna vahetus ja tulek Pariisi. Enne Pariisi-perioodi oli Viiralti looming realistlik, ilma igasuguste müstiliste alatoonideta. Pariisil on alati olnud vastupandamatu külgetõmbejõud ning eelmise sajandi algul oli ta rohkem ja vähem tuntud kunstitegelaste olulisim kogunemiskoht. See linn lummas oma kohvikute ja seltskondlike kokkutulemistega inimesi, kel olid samad huvid ja tubli annus loomingulisust. Üheks seltskondliku lävimise viisiks tol ajal oli absindi nautimine. Absint joogina on nagu loodud seltskonda: seda tuleb segada ja nautida aeglaselt, et joogi erinevad koostisosad, vesi, suhkur ja absint õigesti seguneks ning maitseelamus oleks parim. Absint sisaldab arvukalt maitsetaimi ja on suure alkoholisaldusega. Üks absindi põhikomponentidest on koirohi (*Artemisia absinthium*), millel on väljendunud psühhotroopne toime. Pikaajaline absindi kasutamine võib põhjustada nii nägemis- kui ka kuulmishallutsinatsioonid, samuti teisigi psüühilisi häireid. Ka mitmed nägemishäired (diploopia, ksantopsia ja amblüopia) võivad tekkida kroonilise absintismi tulemusena. Arvatavasti kannatas Viiralt absintismi

Eduard Viiralt. Põrgu.
© EAÜ 2012
1930–1932. Ofort,
vasegravüür. Eesti
Kunstimuuseum

käes: sellest annab tunnistust tema 1933. aastal loodud „Absindijoojad”, kus kujutatakse nautijaid topelt-pupillidega, mis võib olla diploopia kunstiliseks väljenduseks. Kui Viiralt lõpetas eduka võõrutusravi, muutus tema looming taas realistlikuks ning müstilised ja üksteisesse sulanduvad figuurid kadusid tema teostest.

1862. aasta suvel osales Lewis Carroll piknikul, kus kolm last, Ina, Alice ja Edith, palusid ennast sõudepaadis lõbusõidule viia. Jutustus Alice’i imelistest juhtumistest sündis selle sõidu ajal. Kaks aastat hiljem ilmus „Alice Imedemaal” raamatuna ning see muutus peaaegu kohe lastekirjanduse klassikaks. Raamatu sisu võib esmalugemisel tunduda segase ja ilma tähenduseta, kuid teisalt mõjub see jälle teosena, milles on palju mõistukõneste peidetud filosoofilis-eetilisi teese. Raamat algab Alice’i sattumisega Imedemaale jäneseuru kaudu, mistõttu peab muutuma tema suurus ja kuju. Kui Alice on jõudnud Imedemaale, kohtub ta ebatavaliste tegelastega, kes elavad oma reaalsuses, mis erineb tavapärasest. Kust tuli autoril inspiratsioon selliseks jutustuseks? L. Carroll oli elukutselt matemaatik ja optik, mistõttu võib

arvata, et osa jutustusest oli inspireeritud just neist ametitest.

1955. aastal kirjeldas inglise psühhiaater James Todd sümptomite kompleksi, mida ta nimetas sündroomiks „Alice Imedemaal”. Sündroomi tunnuseks on illusioon, et keha kuju ja suurus, objektide vahemaad ja ajataju on muutunud. Patsiendil võib olla õhus hõljumise tunne. J. Todd seostas neid sümptomeid häiretega aju kiirusosas ning mõistis sündroomi eelkõige migreeni ja epilepsia auradena. Todd teadis, et L. Carroll kannatas migreenihoogude käes, mis võisid olla tema kuulsa raamatu inspiratsiooniallikaks.

Nii meditsiin kui ka kunst elavad mõnikord tihedas sümbioosis. Haigused ja erinevate ainete mõju inimesele võib transformeeruda imeliseks kunstiks andekate vaimus. Samas võivad kunstiteosed olla inspiratsiooniks uute sündroomide ja sümptomite täheldamisel haiguste puhul. Selline sümbioos ei vähenda ei kunsti ega meditsiini tähtsust, mistõttu elagem jätkuvalt lootuses, et saame inspiratsiooni ümbritsevalt ja anname seda ümbritsevale.

tiina.rekand@helse-bergen.no